

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(3)

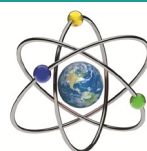
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 484 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini o'rganishning ahamiyati.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiovva Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinova</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalleriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarning kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech..... 184 Turumbetova Aygul Yusupbaevna	184
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi 189 Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	189
	Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish 191 Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	191
	Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi..... 195 Ermatova Robiya Bekjonali qizi	195
	The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education 199 Ismailova Shaira Ferdausovna	199
	Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners 204 Maqsudova Gulnoz Olimovna	204
	Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms 208 Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	208
	Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching 212 Sharipova Muhabbat Erkinovna	212
	Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili..... 216 Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	216
	Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv 222 Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	222
	O'qituvchilarning qadriyatlarini va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili 227 Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	227
	Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida 229 Safarova Madina Azamat qizi	229
	Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности..... 233 Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	233
	Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века 239 Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Ғолиб	239
	Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана 242 Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	242
	Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya va sport tadbirlarining asosiy shakllari 245 Abdulkarimov Nurmaxan Amirxanovich	245
	Orol bobo obrazi orqali inson va tabiat birligining talqini 249 Hayotova Diyora Hamid qizi	249
	Yosh taekvondochilarda (10–12 yoshli) kuch, tezkorlik va ephillik sifatlarini takomillashtirish metodikasi .. 254 Iminova Z. B., Nazarova M. A.	254
	Oliy ta'lim muassasasi kafedra mudirlarida liderlik xususiyatini rivojlantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillar 258 Mamatkulova Kimyoxon Abdugalilovna	258
	Mediafalsafaning oliy ta'lim tizimidagi didaktik imkoniyatlari va pedagogik funksiyalari 265 Mirabdullayev Izzatillo Isroiljon o'g'li	265
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti kun tartibini to'g'ri tashkil etishda tarbiyachining roli..... 271 Muminova Gulasal Baxodirovna	271
	Soft Skills yondashuvi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish 275 Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi	275
	Tasviriy faoliyat jarayonida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning kognitiv jarayonlarini rivojlantirish .. 280 Sadirova Kamola Giyozovna	280

Inklyuziv ta'lim sharoitida maxsus pedagogik metodlar orqali o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash.....	284
<i>Suyunova Kamola Jamshed qizi, Suvonova Kamola Rayimkulovna</i>	
Web-dizayn texnologiyalari asosida bo'lajak informatika va axborot texnologiyalari o'qituvchilarining raqamli kompetentligini shakllantirish metodikasi	287
<i>Ulmasbek Abdubanapovich Yuldashev, Prof. Dr. Ayhan Istanbulu</i>	
O'smirlar axloqiy rivojlanishining psixologik determinantlari va ularni takomillashtirish mexanizmlari	293
<i>Umaraliyev Muzaffarjon Muhammadjon o'g'li</i>	
Oliy ta'limda o'zbek tili fanini o'qitish: muammo va yechimlar	297
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Folklor motivlarining bolalar xarakteri shakllanishidagi o'rni.....	300
<i>Safarova Nigora Oxunjonovna, Sayfilloyeva Jasmina Jahongirovna</i>	
Kreativ pedagogga qo'yiladigan talablar va uni shakllantirish bosqichlari	304
<i>Abdialimova Maxfuza Safarboy qizi</i>	
Biologiya darslarida STEM va biotexnologiya integratsiyasining nazariy poydevori	307
<i>Abdusamatov Abduqodir Norqul o'g'li</i>	
The Effectiveness of Project-Based Learning in Developing 21 st -Century Skills Among EFL Learners	314
<i>Axmatova Munisa Orif qizi</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarning o'yin faoliyati asosida ijtimoiylashuvi.....	320
<i>P. M. Pulatova, El'muradova Madina Yangiboy qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini xalq og'zaki ijodi asosidagi didaktik o'yinlar orqali rivojlantirishning lingvopsixologik va tarbiyaviy mexanizmlari	326
<i>Muqimova Gullola Qobil qizi, Sultonov Humoyun Ulug'murodovich</i>	
Tillarni o'qitish jarayonini modellashtirishning metodologik asoslari	330
<i>Nurkeldi Jarasbayev</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining informatika ta'limidagi o'rni va ahamiyati	334
<i>Abdullayev Abubakir Narzullayevich, Xurozboyeva Sevinch Abror qizi</i>	
Научно-методологические основы организации психопрофилактической и психокоррекционной работы в практической психологии	337
<i>Ядгарова Озода Ибрагимовна</i>	
Raqamli ta'lim muhitida birlamchi manbalar bilan ishlashning sun'iy intellektga asoslangan pedagogik-metodik mexanizmlari	342
<i>Yursinboyev Jaxongir Mexrojiddin o'g'li</i>	
Zamonaviy biologiyada umumiy genetikaning o'rni va istiqbollari	348
<i>Ko'bayev Jurabek Eshmamatovich</i>	
Разработка системы мониторинга информационной безопасности для высших учебных заведений... ..	352
<i>Хамроев Шохбоз Султонмуродович</i>	
Klaster metodi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnli masala yechish ko'nikmasini rivojlantirish ..	356
<i>Atoeva Laylo Akram qizi</i>	
Ta'lim subyekti sifatida o'qituvchi va sun'iy intellektning psixologik-pedagogik xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilish	363
<i>Mirзахmatova Sayyora Saydaxmatovna</i>	
Research Methodologies for Examining English Texts Focused on Ecotourism Destinations	366
<i>Nurbek Yavqochev</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy rivojlanishida bolalar adabiyotining o'rni.....	369
<i>Yuldoshova Mexriniso</i>	
Integrativ yondashuvning logopedik mashg'ulotlar orqali dizartriyaning korreksiyalashdagi ahamiyati	372
<i>Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li</i>	
Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi	378
<i>Axmedjanov Shuhrat Boltayevich</i>	
Og'zaki nutqni baholash va rivojlantirish omillari va nutqiy vaziyatlar	381
<i>G'aybulloyeva Feruza Bobir qizi</i>	
Hayotiy vaziyatlar asosida matematik tasavvurlarni shakllantirish	384
<i>Raimberdiyeva Sh. N., Ismoilova M. M.</i>	

The Role of Word Formation Processes in Enriching the Vocabulary of the English Language	387
<i>Qoldigiz Mirzayeva</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik rivojlanishini psixodiagnostika qilishning nazariy va amaliy asoslari	391
<i>Radjabova Dilnura Anvarbekovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshida aqliy tarbiyalashda didaktik o'yinlarning o'rni va ahamiyati.....	397
<i>Ziyodullayeva Ruxshona O'ral qizi, Ismoilov Bobur Tohirovich</i>	
O'quvchilarda tanqidiy fikrlash va axborotni saralash kompetensiyasini rivojlantirishning neyropedagogik mexanizmlari.....	401
<i>Xolmatova Saboxat Ilxomjon kizi</i>	
Akmeologik yondashuv asosida talabalarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishni takomillashtirish ...	408
<i>Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining dirijyorlik apparatini shakllantirishda qo'llaniladigan interfaol metodlarning ahamiyati.....	413
<i>Z. A. Nuraliyeva</i>	
3-sinf ona tili darsligidagi birikuvchanlikka doir mashqlar tahlili.....	417
<i>Safarov Firuz Sulaymonovich, Hamroyeva Zahro G'afforovna</i>	
Лингво-дидактические требования к организации дистанционного обучения иностранному языку: цифровизация, инклюзия и мировой опыт	420
<i>Азимова Ситора Рахимовна</i>	
Развитие альтруистической самоотверженности у подростков на основе прогрессии навыков позитивного мышления	429
<i>Ахрарова Шоира Батыровна</i>	
“Лишний человек” и трагическое осознание своей ненужности	433
<i>Мустафоева Холида Худжагелдиевна</i>	
Talaba-psixologning kasbiy muhim sifatlarini takomillashtirish amaliy ishga tayyorlik omili sifatida	438
<i>Nurimbetova Elmira Jumamuratovna</i>	
Texnologiya faniga sun'iy intellekt texnologiyalarini integratsiya qilishning pedagogik imkoniyatlari	441
<i>Abdufatayev Sherjaxon Abduazimovich, Yaminova Nargiza Nuriddinovna</i>	
Alisher Navoiy ijodiy merosida ustoz-shogird munosabatlarining aksiologik asoslari	444
<i>Abdullayeva Sabohat G'ayratullayevna</i>	
The Role of Artificial Intelligence in Enhancing English Language Teaching and Learning	448
<i>Asamatdinov Alim Baxtiyarovich, Ochilova Dilfuza Nematovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida monologik nutqni shakllantirishda savod o'rgatish, matn bilan ishlash va audiovizual vositalarning ahamiyati	451
<i>Ikromova Gulhida Axmadillo qizi, Axmadjonova Dilroz Abdulaxad qizi</i>	
Raqamlashtirish sharoitida talabalarda korrupsiyaga nisbatan intolerant madaniyatni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari.....	456
<i>Axmedova Dilnora Kobiljonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida steam texnologiyasidan foydalanishning amaliy asoslari.....	460
<i>Boltayeva Nasiba Ilhom qizi</i>	
Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi.....	464
<i>Bozorova Nigora Sodiqjon qizi</i>	
Kontekstli yondashuv orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining lisoniy-pragmatik kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	467
<i>Eshoqulova Kamola Ibroximovna</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar muloqot ko'nikmalarini shakllantirish texnologiyalari	471
<i>Isoqjonova Dilfuzaxon Muxtorjon qizi</i>	
Talabalik davrida o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	474
<i>Jo'rayeva Iqbolxon Po'latovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yo'l harakati xavfsizligi kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodikasi	479
<i>Jumayev Yunus Rashidovich</i>	

TALABALIK DAVRIDA O'QUV FAOLIYATIDAN QONIQQANLIK VA LOKUS NAZORAT O'RTASIDAGI O'ZARO ALOQADORLIKNING IJTIMOIIY- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Jo'rayeva Iqbolxon Po'latovna

Namangan viloyati pedagogik mahorat markazi
Pedagogika, psixologiya va amaliy fanlar metodikasi
kafedrasida o'qituvchisi, PhD

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalik davrida o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda lokus nazorat tushunchasining nazariy asoslari, internallik va eksternallikning shaxs rivojlanishi hamda o'quv motivatsiyasiga ta'siri ilmiy jihatdan yoritilgan.

Birinchi va uchinchi kurs talabalari misolida o'quv faoliyatidan qoniqqanlikning ichki va tashqi nazorat lokusi bilan bog'liqligi empirik jihatdan o'rganilgan. Tadqiqot natijalari internal lokus nazoratga ega bo'lgan talabalarda o'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasi, mas'uliyat hissi va motivatsiya ko'rsatkichlari yuqori ekanligini ko'rsatdi. Shuningdek, maqolada olingan natijalarning psixologik talqini berilgan hamda ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: lokus nazorat, internallik, eksternallik, o'quv faoliyati, o'quv faoliyatidan qoniqqanlik, motivatsiya, shaxs xususiyatlari, talabalik davri, ijtimoiy-psixologik xususiyatlar, ta'lim jarayoni, talaba shaxsi, psixologik moslashuv.

Abstract: This article analyzes the socio-psychological characteristics of the relationship between students' satisfaction with educational activities and locus of control during higher education. The study explores the theoretical foundations of the locus of control concept, as well as the influence of internality and externality on personality development and academic motivation.

Based on empirical data obtained from first- and third-year university students, the relationship between satisfaction with educational activities and internal/external locus of control was examined. The findings indicate that students with an internal locus of control demonstrate higher levels of satisfaction with their educational activities, stronger motivation, and a greater sense of responsibility for their academic performance. The article also provides a psychological interpretation of the findings and offers practical recommendations aimed at improving educational effectiveness and students' psychological well-being.

Key words: locus of control, internality, externality, educational activity, satisfaction with educational activities, motivation, personality traits, student period, socio-psychological characteristics, educational process, student personality, psychological adaptation.

Аннотация: В данной статье анализируются социально-психологические особенности взаимосвязи удовлетворённости учебной деятельностью и локуса контроля в студенческом возрасте. Научно раскрываются теоретические основы понятия локуса контроля, интернальности и экстернальности, а также их влияние на развитие личности и учебную мотивацию. На основе эмпирических данных, полученных у студентов первого и третьего курсов, исследована взаимосвязь удовлетворённости учебной деятельностью с внутренним и внешним локусом контроля.

Результаты исследования показали, что студенты с внутренним локусом контроля характеризуются более высоким уровнем удовлетворённости учебным процессом, выраженной учебной мотивацией и ответственным отношением к своей деятельности. В статье представлена психологическая интерпретация полученных результатов, а также разработаны практические рекомендации, направленные на повышение эффективности образовательного процесса и психологического благополучия студентов.

Ключевые слова: локус контроля, интернальность, экстернальность, учебная деятельность, удовлетворённость учебной деятельностью, мотивация, личностные особенности, студенческий возраст, социально-психологические особенности, образовательный процесс, личность студента, психологическая адаптация.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari ta'lim tizimida talaba shaxsining psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganishni dolzarb masalaga aylantirmoqda. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida nafaqat bilim berish, balki talabaning shaxsiy kamoloti, o'zini o'zi anglash darajasi, ijtimoiy moslashuvchanligi hamda o'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasini oshirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, talabalik davrida shakllanadigan ichki motivatsiya, mas'uliyat hissi, o'z hayoti va faoliyati ustidan nazoratni his etish kabi omillar o'quv faoliyati samaradorligini belgilovchi asosiy psixologik determinantlardan biri hisoblanadi.

Mazkur jihatlar bilan bog'liq holda psixologiya fanida "lokus nazorat" tushunchasi alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etib bormoqda. Lokus nazorat shaxsning sodir bo'layotgan voqealar sabablarini qanday izohlashi, ya'ni muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarni o'z ichki imkoniyatlari bilan bog'lashi yoki tashqi omillar natijasi sifatida qabul qilishi bilan tavsiflanadi. Mazkur fenomen talabaning o'quv faoliyatiga munosabati, ta'lim jarayonidagi faolligi, motivatsiyasi va qoniqqanlik darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalarining o'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasini o'rganish, ayniqsa, ularni shaxs tiplariga bog'liq holda tahlil qilish ta'lim sifatini oshirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki o'quv faoliyatidan qoniqqan talaba o'z mutaxassisligiga nisbatan ijobiy munosabat bildiradi, mustaqil ta'lim olishga intiladi, bilimlarni faol egallashga harakat qiladi va ijtimoiy moslashuv jarayonida yuqori natijalarni namoyon etadi.

Shu bois talabalik davrida o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasidagi bog'liqlikni empirik jihatdan o'rganish psixologiya va pedagogika fanlari uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Lokus nazorat tushunchasi ilk bor 1954-yilda amerikalik ijtimoiy psixolog J. Rotter tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan. Olimning fikricha, insonlar hayotida sodir bo'ladigan voqealarni baholash va ularning sabablarini tushuntirishda ikki xil yondashuv kuzatiladi. Birinchi yondashuvga ko'ra, shaxs sodir bo'layotgan hodisalarni o'z harakatlari, qobiliyatlari va intilishlari bilan bog'laydi. Ikkinchi yondashuv esa voqealarni tashqi omillar, tasodif, taqdir yoki boshqa insonlarning ta'siri bilan izohlashga asoslanadi.

J. Rotter ushbu jarayonni "nazorat lokusi" deb ataydi hamda uni ikki asosiy turga ajratadi:

1. Ichki nazorat lokusi (internallik);
2. Tashqi nazorat lokusi (eksternallik).

Internal lokus nazoratga ega bo'lgan shaxslar muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarni o'z faoliyatlari natijasi sifatida qabul qiladilar. Ular yuqori darajadagi mas'uliyat hissiga ega bo'lib, o'z oldilariga qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun mustaqil harakat qiladilar. Bunday insonlar tashabbuskor, qat'iyatli, faol va o'ziga ishongan bo'ladilar.

Eksternal lokus nazoratga ega bo'lgan shaxslar esa sodir bo'layotgan voqealarni tashqi omillar bilan bog'lashga moyil bo'ladilar. Ular ko'pincha muvaffaqiyatsizlik sabablarini taqdir, omadsizlik, boshqalarning munosabati yoki sharoit bilan izohlaydilar. Bunday holat ayrim hollarda passivlikka, mas'uliyatdan qochishga va ijtimoiy moslashuvning sustlashuviga olib kelishi mumkin.

J. Rotterning lokus nazorat nazariyasi ijtimoiy o'rganish nazariyasiga asoslangan bo'lib, unga ko'ra inson xulq-atvori atrof-muhit bilan o'zaro munosabat jarayonida shakllanadi. Shaxsning oldingi tajribasi, rag'batlantirish tizimi hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi nazorat lokusining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Lokus nazoratga oid xorijiy yondashuvlar

Nazorat lokusi masalasi ko'plab xorijiy olimlar tomonidan turli jihatlarida o'rganilgan. Xususan, T. Veblen insonning taqdirga, tasodiflarga va g'ayritabiiy kuchlarga ortiqcha ishonishini tanqid qilgan. Uning fikricha, bunday qarashlar insonning ijtimoiy faolligini pasaytiradi hamda zamonaviy jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

R. Merton esa insonning taqdirga ishonishini psixologik himoya mexanizmlaridan biri sifatida talqin qiladi. Unga ko'ra, inson muvaffaqiyatsizlikka uchragan paytda o'z qadr-qimmatini saqlab qolish uchun sodir bo'lgan voqealarni tashqi omillar bilan izohlaydi. Natijada shaxsning o'ziga bo'lgan ishonchi keskin pasayib ketmaydi.

D. Rismen tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiyada esa shaxsning ichkariga yo'naltirilgan va tashqariga yo'naltirilgan tiplari ajratib ko'rsatiladi. Ichkariga yo'naltirilgan shaxslar mustaqil qaror qabul qilishga moyil bo'lsalar, tashqariga yo'naltirilgan shaxslar ko'proq tashqi ta'sirlarga bog'liq bo'ladilar.

V. Vrumning kutish nazariyasida ham shaxsning motivatsion jarayonlari nazorat lokusi bilan uzviy bog'liq ekanligi qayd etiladi. Olimning fikricha, insonning faol harakatga kirishishi uning muvaffaqiyatga erishish ehtimoliga bo'lgan ishonchi bilan belgilanadi.

D. Makkelland va D. Atkinsonlarning muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi konsepsiyasida esa shaxsning yutuqqa intilishi va muvaffaqiyatsizlikdan qochish motivlari tahlil qilingan. Tadqiqotchilar internallik darajasi yuqori bo'lgan insonlarda muvaffaqiyatga intilish kuchli bo'lishini aniqlaganlar.

Talabalik davrida lokus nazoratning shakllanish xususiyatlari

Talabalik davri shaxs rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Mazkur davrda yoshlar o'z mustaqilligini namoyon qilishga, ijtimoiy mavqeni aniqlashga hamda kasbiy o'zini o'zi belgilashga intiladilar. Shu sababli aynan talabalik davrida internal lokus nazoratning shakllanishi kuchayadi.

Talabalar o'z bilimlari, qobiliyatlari va mehnatlari orqali muvaffaqiyatga erishishga harakat qiladilar. Ular uchun mustaqil qaror qabul qilish, shaxsiy mas'uliyatni his qilish va o'z hayotini boshqarish ehtiyoji muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, talabalik davrida ayrim tashqi omillar - oila muhiti, ijtimoiy bosim, iqtisodiy qiyinchiliklar va o'qituvchilar bilan munosabatlar ham lokus nazoratning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Internal lokus nazorat shakllangan talabalar, odatda, o'quv faoliyatida faol, tashabbuskor va maqsadga intiluvchan bo'ladilar.

Eksternal lokus nazoratga ega talabalar esa ko'proq tashqi qo'llab-quvvatlashga ehtiyoj sezadilar. Ular o'z muvaffaqiyatsizliklarini tashqi sharoitlar bilan izohlashga moyil bo'ladilar va bu holat ayrim hollarda o'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasining pasayishiga olib keladi.

O'quv faoliyatidan qoniqqanlik tushunchasi va uning psixologik mazmuni

O'quv faoliyatidan qoniqqanlik talabaning ta'lim jarayoniga, o'zlashtirayotgan mutaxassisligiga, o'qituvchilar va kursdoshlari bilan munosabatlariga hamda o'quv muhitiga nisbatan ijobiy hissiy munosabatini ifodalaydi.

Psixologik jihatdan o'quv faoliyatidan qoniqqanlik quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- o'quv jarayoni mazmunidan qoniqqanlik;
- tanlangan mutaxassislikdan qoniqqanlik;
- kursdoshlar bilan o'zaro munosabatlardan qoniqqanlik;
- o'qituvchilar bilan muloqotdan qoniqqanlik;
- talabaning hayot sharoitlari va bo'sh vaqtini tashkil etishdan qoniqqanligi.

O'quv faoliyatidan qoniqqan talabalarda bilim olishga bo'lgan ichki motivatsiya yuqori bo'ladi. Ular o'quv topshiriqlarini mas'uliyat bilan bajaradilar, mustaqil izlanishga intiladilar hamda o'z kasbiy rivojlanishlariga katta e'tibor qaratadilar.

Aksincha, o'quv faoliyatidan qoniqmagan talabalar o'qishga nisbatan befarq bo'lib qolishlari, ta'lim jarayonida passiv ishtirok etishlari yoki kasbiy yo'nalishlarini o'zgartirishga moyillik bildirishlari mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda talabalik davrida o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish maqsad qilib qo'yildi.

Tadqiqotda quyidagi metodikalardan foydalanildi:

1. L.V. Mishenkoning "O'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasini aniqlovchi" test-so'rovnomasi;
2. S.R. Panteleyev va V.V. Stolin tomonidan ishlab chiqilgan "Subyektiv lokal nazorat xususiyatlarini o'rganish" metodikasi.

Tadqiqotda jami 312 nafar talaba ishtirok etdi. Shundan:

- 1-kurs talabalari - 159 nafar;
- 3-kurs talabalari - 153 nafar.

Olingan natijalar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, korrelyatsion tahlil asosida izohlandi. 1-kurs talabalarida lokus nazorat va o'quv faoliyatidan qoniqqanlikning o'zaro bog'liqligi

Tadqiqot natijalariga ko'ra, 1-kurs talabalarida internal lokus nazorat bilan o'quv faoliyatidan qoniqqanlikning bir qator ko'rsatkichlari o'rtasida ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik mavjudligi aniqlandi.

Xususan:

- o'quv faoliyatidan umumiy qoniqqanlik ($r=0,21$; $p\leq 0,01$);
- o'quv jarayoni mazmunidan qoniqqanlik ($r=0,26$; $p\leq 0,01$);

- tanlangan sohadan qoniqqanlik ($r=0,26$; $p\leq 0,01$);
- hayot, byudjet, bo'sh vaqt va sog'liqdan qoniqqanlik ($r=0,21$; $p\leq 0,01$);
- kursdoshlar bilan munosabatlardan qoniqqanlik ($r=0,15$; $p\leq 0,05$).

Mazkur natijalar shuni ko'rsatadiki, internal lokus nazoratga ega talabalar o'quv faoliyatini ijobiy qabul qiladilar va ta'lim jarayoniga faol moslashadilar. Ular o'z muvaffaqiyatlarini shaxsiy sa'y-harakatlari natijasi sifatida qabul qilganliklari sababli o'qishga nisbatan mas'uliyatli yondashadilar. Shu bois ularning o'quv jarayonidan qoniqqanlik darajasi ham yuqori bo'ladi.

Eksternal lokus nazorat bilan esa faqat tanlangan sohadan qoniqqanlik o'rtasida zaif ijobiy bog'liqlik kuza-tildi ($r=0,16$; $p\leq 0,05$). Boshqa ko'rsatkichlar bilan ahamiyatli bog'liqlik aniqlanmadi.

Bu esa tashqi nazoratga moyil talabalar o'quv faoliyatini baholashda ko'proq tashqi omillarga tayanganliklarini ko'rsatadi.

3-kurs talabalarida lokus nazorat va o'quv faoliyatidan qoniqqanlikning o'zaro bog'liqligi

3-kurs talabalarida olingan natijalar 1-kurs talabalariga nisbatan farqli ko'rinishga ega bo'ldi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik aniqlanmadi.

Mazkur holatni bir necha omillar bilan izohlash mumkin.

Birinchidan, 3-kurs talabalarida kasbiy moslashuv jarayoni allaqachon shakllangan bo'ladi. Ular ta'lim tizimiga moslashib ulgurganliklari sababli o'quv faoliyatidan qoniqqanlikni faqat shaxsiy sifatlar bilan emas, balki kasbiy istiqbol, amaliy tajriba va ijtimoiy omillar bilan ham baholaydilar.

Ikkinchidan, katta kurs talabalarida hayotiy qadriyatlar tizimi murakkablashadi. Ularning e'tibori nafaqat o'qishga, balki kelajakdagi ish faoliyati, moddiy mustaqillik va ijtimoiy mavqega ham qaratiladi.

Shu sababli lokus nazoratning o'quv faoliyatidan qoniqqanlikka ta'siri nisbatan sustlashadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotning umumiy natijalariga ko'ra, internal lokus nazorat o'quv faoliyatidan qoniqqanlikning aksariyat ko'rsatkichlari bilan ijobiy bog'liqlikka ega ekanligi aniqlandi.

Jumladan:

- o'quv faoliyatidan umumiy qoniqqanlik ($r=0,17$; $p\leq 0,01$);
- o'quv jarayoni mazmunidan qoniqqanlik ($r=0,21$; $p\leq 0,01$);
- tanlangan sohadan qoniqqanlik ($r=0,20$; $p\leq 0,01$);
- o'qituvchilar bilan o'zaro munosabatlardan qoniqqanlik ($r=0,15$; $p\leq 0,01$);
- hayot va sog'liqdan qoniqqanlik ($r=0,17$; $p\leq 0,01$).

Eksternal lokus nazorat esa ayrim ko'rsatkichlar bilan salbiy bog'liqlikni namoyon etdi:

- o'quv faoliyatidan umumiy qoniqqanlik ($r=-0,14$; $p\leq 0,05$);
- tarbiyaviy jarayondan qoniqqanlik ($r=-0,11$; $p\leq 0,05$);
- hayot va sog'liqdan qoniqqanlik ($r=-0,11$; $p\leq 0,05$).

Mazkur natijalar internal lokus nazoratning talabaning psixologik barqarorligi va o'quv faoliyatiga ijobiy munosabatini shakllantirishdagi muhim rolini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalarining psixologik talqini

Tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, internal lokus nazoratga ega talabalar o'z faoliyatlarini samarali tashkil etishga moyil bo'ladilar. Ular muvaffaqiyatni o'z mehnatlari natijasi sifatida baholaganliklari sababli o'quv faoliyatiga faol yondashadilar.

Bunday talabalar:

- yuqori darajadagi ichki motivatsiyaga ega bo'ladilar;
- mustaqil qaror qabul qilishga intiladilar;
- ijtimoiy mas'uliyat hissi kuchli bo'ladi;

- qiyinchiliklarni yengishga tayyor bo'ladilar;
- o'z imkoniyatlariga ko'proq ishonadilar.
Eksternal lokus nazoratga ega talabalar esa:
- muvaffaqiyatsizlik sabablarini tashqi omillar bilan izohlashga moyil bo'ladilar;
- o'ziga bo'lgan ishonch darajasi nisbatan past bo'ladi;
- o'quv faoliyatida passivlik kuzatilishi mumkin;
- tashqi rag'batlantirishga ehtiyoj sezadilar.

Shu bois oliy ta'lim tizimida talabalarda internal lokus nazoratni shakllantirish muhim psixologik vazifalardan biri hisoblanadi.

Pedagogik-psixologik tavsiyalar

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Talabalarda mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish zarur.
2. O'quv jarayonida talabalarni rag'batlantirishning ichki motivatsiyaga yo'naltirilgan shakllaridan foydalanish maqsadga muvofiq.
3. Talabalarni o'z muvaffaqiyatlari uchun mas'uliyatni his qilishga o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi.
4. O'qituvchilar tomonidan psixologik qo'llab-quvvatlash muhitini yaratish talabalar qoniqqanligini oshiradi.
5. Talabalarning emotsional holatini muntazam monitoring qilish va psixologik maslahat xizmatlarini kuchaytirish zarur.
6. Birinchi kurs talabalarining oliy ta'lim muhitiga moslashuvini yengillashtirishga qaratilgan maxsus psixologik treninglar tashkil etish lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shunday qilib, tadqiqot natijalari talabalik davrida o'quv faoliyatidan qoniqqanlik va lokus nazorat o'rtasida muhim psixologik bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi.

Internal lokus nazoratga ega talabalar o'quv faoliyatidan yuqori darajada qoniqish hosil qiladilar, ta'lim jarayonida faol va tashabbuskor bo'ladilar. Ular o'z hayotlari va faoliyatlari uchun mas'uliyatni his qilganliklari sababli o'quv jarayoniga ongli yondashadilar.

Eksternal lokus nazorat esa ayrim hollarda o'quv faoliyatiga nisbatan passiv munosabat shakllanishiga olib keladi. Bunday talabalar tashqi omillarga ko'proq bog'liq bo'lib, muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarni tashqi sabablar bilan izohlashga moyil bo'ladilar.

Tadqiqot davomida 1-kurs talabalarida internal lokus nazorat bilan o'quv faoliyatidan qoniqqanlik o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligi aniqlangan bo'lsa, 3-kurs talabalarida mazkur bog'liqlikning sustlashgani kuzatildi. Bu esa talabalik davrida shaxsiy qadriyatlar va motivatsion omillarning o'zgarib borishini ko'rsatadi.

Umuman olganda, talabalarda internal lokus nazoratni shakllantirish ta'lim samaradorligini oshirish, psixologik barqarorlikni ta'minlash hamda o'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasini yuksaltirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rotter J. Social Learning and Clinical Psychology. - New York, 1954.
2. Merton R. Social Theory and Social Structure. - New York, 1968.
3. Vroom V. Work and Motivation. - New York, 1964.
4. McClelland D. The Achieving Society. - Princeton, 1961.
5. Atkinson J. Motivation and Achievement. - Washington, 1964.
6. Rean A.A. Psixologiya lichnosti. - Moskva, 2001.
7. Pantilev S.R. Samootnosheniye lichnosti. - Moskva, 1991.
8. Korostileva L.A. Psixologiya samorealizatsii lichnosti. - Sankt-Peterburg, 2005.
9. Simonov P.V. Motivirovanniy mozg. - Moskva, 1987.
10. Knopkin O.A., Prigin G.S. Psixologiya samoregulyatsii. - Moskva, 2004.
11. Mishenko L.V. Diagnostika udovletvorennosti uchebnoy deyatel'nostyu studentov. - Moskva, 2002.
12. Stolin V.V., Pantilev S.R. Metodika izucheniya subyektivnogo kontrolya. - Moskva, 1988.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.